

Naslovna stran

Matajev Matija

Rado Murnik

Woodstar Publisher, 2015

O tej e-knjigi

»Matajev Matija«; Rado Murnik

© Rado Murnik, 1909

© Woodstar Publisher, 2015

BISBN 978-999-2727-04-8 (pdf)

BISBN 978-999-2727-05-8 (mobi)

BISBN 978-999-2727-06-8 (ePub)

Publicirala v elektronski obliki založba *Woodstar Publisher S. A.*, 2015.

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te e-knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to e-knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 3

MATAJEV MATIJA 4

1. Poniglavi Andraž 4

2. Zaljubljeni gost 8

3. Prijateljska zabava 13

4. Andražev nasvet 19

5. Na Matajevini 25

6. Ris 31

7. Uhajač 42

8. V prvem razredu 48

9. Prvikrat v Ljubljani 54

10. Pri ljubi sestri 61

11. Huda zamera 68

12. Doma 74

MATAJEV MATIJA

1. Poniglavi Andraž

„Anka, ali ste sami?“ je jasnega junijskega popoldne oprezno vprašal mršavi, bradati berač Andraž Hudopisk ob odprtih vratih edine gostilniške sobe nad samotnim malodolskim mlinom, ki je klopotal sredi bajnokrasne, ozke doline na Gorenjskem.

Majhen, grd, debeloglav, toponos, je bil možek jako podoben največjemu grškemu modrijanu; hodil je bos, odet v ogoljeno obleko: vse kakor Sokrat. Le tako moder ni bil, tako zmeren in pa tako lepo trezen, niti ni živel o klasičnih smokvah in sardinah kakor svoje dni Sokrat, temveč razuzdano je hrepenel po modernih klobasah in žganju.

Ogovorjeno dekle ga ni slišalo; mirno je šivalo pri oknu. Rahla sapa je prijetno pihljala skozi napol zakrito okno z zelenimi okvirji, dvigala pisano zagrinjalce, dovajala vonjavo obvodnega vrbovja in mahovja, majala peresca rožmarinova in žarne glavice klinčkov na podoknjaku in se poigravala s temnorjavimi kodri ob očelju mlinarjeve hčerke. Žolt maček, ki je poleg Ankinega stola predel velemodne misli, se je zdramil, se zbal sumnega malharja in se previdno umaknil pod mizo.

Andraž Hudopisk je snel svoj velikanski, že hudo odrgnjeni slamniki, in si potegnil z rokavom preko potnega čela. Potle pa je stopil s svojima golima okrašenima nogama počasoma bliže, si poveznil slamniki zopet na glavo in potrkal s palico-robatico na tla, ki so se lahko potresala nad mlinskimi kamni.

Anka se je zganila. Naglo je povzdignila poredni, sveži obrazek, spustila šivanje v naročaj in gorjačarju šegavo zažugala z rumenim naprstnikom.

„O — tihotapec!“ se mu je nasmehnila. „Kako ste me pa prestrašili! Odkle ste pa že tukaj? Od kod ste se pa vzeli tako naenkrat? Iz tal?“

„Kolesa ropotajo spodaj in jaz sem bos, zato me niste slišali,“ je zagolčal prosjak.

„Imate kaj zame“ je vprašala živahno in potegnila goste obrvi zvedavo kvišku.

„Hm, hm!“ se je odhrkaval Andraž Hudopisk. Malomarno je pogledal okoli sebe ki si gladil sero brado.

„No, ali bo kaj?“ je vzkliknila deklica nestrpljivo in iztegnila desnico proti njemu. „Kar sem dajte! Le hitro! Zdaj ni nikogar tu gori. Oča so spodaj v mlinu, mati in brata pa na polju.“

„Oh, danes ni nič, Anka!“ je zahripal berač in jo lokavo gledal z mežikavimi sivkljatimi očmi. „Lejte, še meni je žal! Zastonj sem krevsal tako daleč iz Zaplane semkaj v Mali Dol.“

Neprijetno dirnjena, je uprla svoje črnorjave oči vanj. Prej tako hudomušni obraz ji je temnel in med obrvima se ji je pojavilo dvoje mrakotnih gubic. Pričakovala je bila, da ji Andraž danes, v torek, prinese pisemce njenega fanta, Devetakovega Pavleta iz zaplanske vasi.

V svesti si velikanske važnosti in nevenljivih zaslug tajnega ljubavnega sla, je Hudopisk, možko in široko stal pred dekletom. Svoj prekanjeni, ogoreli obraz je kremžil v sočutne gube, pokašljeval kakor v tolažbo in poniglavo motril njena ljubko zardela lica. Ona pa je povesila glavico in žalostno gledala predse na solnčno liso, ki jo je zdajinzdaj zakrila senca plapolajočega zastirala.

„Oh, vendar no, najlepša ste med dekleti devetih fara todle naokoli po Gorenjskem, pa imate takega mlačnega fanta!" je zamodroval Andraž. „Vse premalo se meni ta hentani Pavle za vas. To ga kazi! Jaz sem bil vse bolj goreč in siten, jaz, Andraž Hudopisk, ko sem bil zaljubljen! Pa res — ne zabavljam rad — ali ..."

Anka ga je pogledala nejevoljno in si dela kazalec na rdeče ustne.

„E, ne čenčajte mi vendar tako!" se je gnevala. „Že ni mogel! Ali mislite, da utegne vsak tako kakor vi?"

„I, ne bodite no tako hudi!" jo je dražil Andraž. „Nič ne marajte, ampak vaš Pavle ..."

Mladenki so se obrvi zbližale ože in kljubovalno se ji je vzdignila spodnja ustnica. Še bolj se ji je omračil obraz in iz te hudourne teme je pretila bliskavica dvoje togotnih oči. Jezno nabrane ustne so se otvorile — toda preden se je iz njih usula viharna ploha, je pretkani berač prislonil palico k zidu, naglo segel v svojo zakrpano kamižolo in privlekel iz globokega, na videz brezdanjega žepa pismo, obilo okrašeno s strastnimi črnimi cejaki, najboljšimi znamenji prekipevajoče vroče ljubezni.

In mahoma se je zvedrilo slabo vreme na Ankinem obličju. Izginile so grozeče kotanjice na dnu čela in iz veselih, jasnih oči se je sladko posmejalo solnce srečne ljubezni. Poredni Andraž pa se je tiho muzal in si mencial nogo ob nogo.

„Hudobni pavliha!" se je hudovala, hlastnila po pismu in ga nemudoma shranila. „Kaj me tako dražite? Ujezili bi me bili radi, kajne? O - le čakajte, le, Andraž! Zdaj pa vi ne dobite nič! Nič!"

Grdo se je skisnil rjavi obraz Hudopiskov.

„Hm, prav ponižno pričakujem, da mi ne odtegnete plačila," je prosil. Odkril se je zopet, si otiral znojno čelo in sedel k mizi na klop.

„Nič!" se je kujalo dekle in odločno stisnilo ustne.

„Ali nisem krevsal v najhujši vročini?" je hvalil berač svojo požrtvovalnost. Bridko je vzdihnil in ril s pegavo roko po razkuštranih laseh in po predivasti bradi.

„In tako težko ste prenašali velikanski tovor!" mu je nagajala Anka. „Haha! Prej ste se smejali vi meni, zdaj se pa jaz vam. Hahaha!"

„Ali nisem trpel hude žeje medpotoma?" je pouarjal Andraž. „Ali se nisem cvrl na solncu kakor ocvirek na ognjišču? Poglejte me vsaj, kako sem siromak shujšal! In ves moker sem kakor juža! Pa upehan sem tudi in slabo mi je, da komaj še malo gledam iz kože! In žeja me tare, žeja!"

„Aha, žeja, žeja!" se mu je rogala Anka. „No, saj vode imamo dosti, hvala Bogu!"

„Vode pa ne, vode pa nikar!" se je prestrašil in hudo se mu je mudilo z besedami.

„I, zakaj neki ne, ako ste žejni! Voda je najboljša pijača."

„Ojej, kaj pa veste vi, ki ste učkali komaj tisoč tednov!" je ugovarjal Andraž. „Vode pa zdaj že ne! Prehladil bi se takle, ves vroč, in še pljučnico bi iztaknil povrhu! Umrl bi, zdaj, ob najlepšem vremenu, ko je tako prijetno na svetu! Ojej, to bi bilo pa vendar malo prežalostno! In kdo bi pa potem pisma prenašal vam in vašemu Pavletu, e? Vidite! — Malo brinovčka se res ne bi branil, brinovčka! Vode se pa bojim po pravici, voda in noč imata svojo moč!"

Anka je vstala, stopila k omarici in odložila šivanje. Hudopisk je zadovoljno opazal uspeh svojih ganljivih prošenj in zaljubljeno gledal veliko zelenkasto steklenico v njenih rokah. Odmašila je previdno, mu nalila merico in jo postavila predenj.

„Nimamo več brinovca, natočila sem vam slivovke."

„Nič za to," se je prijazno namuzal Andraž. „Brinovec in slivovka sta si kakor brat in sestra. Samo dobra morata biti! Tale je dobra. Ta bo! Lepo diši. Lepše kakor vsaka vijolica. Hvala lepa!"

Hudopisk ni dolgo vohal in gledal pijače pred sabo. Blaženo je zamežal in zdajci izpil na dušek.

„Ojej, ali sem jo že!" se je prestrašil. Obliznil si je debelo spodnjo ustno, zamlaskal z jezikom in se čudil: „Toliko, da sem jo pokusil! Presneto imate skopo merico, no!"

Anka je stopila v kot k drugemu oknu, odprla pismo in jela pozorno brati korenjaške črke, ki so veselo silile navzgor, v nebesa. Obrnila se je v stran, da nagajivi Andraž ne bi videl njenega obraza, ki se ji je beroči smejal kar sam.

Hudopisk je potegnil vihrajoče zagrinjalo na obodcih k steni in gledal skozi okno doli na cesto in na potok, pa ne dolgo. Zazehal je in se zaspano oziral po hramu. Pregledal je vse podobe svetnikov na zidu in vse pohištvo, naposled pa se mu je zapel pogled na omari.

„Oh, ljuba Anka, en frakeljček bi ga še!" je zastokal in prav milo pogledal izpod košatih obrvi.

Mlinarjeva hči, še vedno zamaknjena v pismo svojega Pavla, pa je mirno stala ob oknu.

„Odkar mlinarijo vaš oča, stari Zagorjan, in odkar krčmarijo tukaj, ne pomnim take žeje!" je tarnal in vrtel prazno merico med krivimi prsti. „Čudno! — Oh, tako sem nebogljjen danes!"

„Saj ste ga že dosti!" ga je zavračala, toda poznalo se ji je na glasu, da njen upor ni pretesen. „Nikar ne prodajajte sitnosti!"

Andraž je nepotrpežljivo zmajal z glavo, se bridko nakremžil in godrnjal: „Saj vas ne prosim vbogajme, primaruha! Saj sem zaslužil!"

Anka se je obrnila in pogledala izza lista.

„Veste kaj — štejava duše!" je predlagal.

„No pa!" je prikimala in spravila pismo s srečnim nasmehom. Devetakov Pavel ji je pisal, da jo pride še ta teden snubit s svojim očetom.

Nadležni Hudopisk je hitro sklonil svojo debelo glavo in prijemal za gumbe na zakrpani suknji, koder so se šopirile pisane zaplate kakor raznobarni deli na velikem zemljevidu Zedinjenih držav.

„Bo — ne bo — bo ..."

„Ne bo!" se mu je zasmejala deklica, prihajaje bliže. „Ne bo, haha! Štiri duše imate, štiri!"

Prebrisani Andraž pa si je znal pomagati.

„Bo, bo!" se je veselil in hkrati utrgal spodnji gumb. „Le pogledjte, samo troje jih imam! Tale duša je visela samo še na eni nitki. Ta ne šteje nič."

Zadovoljno je grohal in molil prazno posodico preko mize.

„No, naj pa bo!" je privolila deklica in mu šla natakati. „Pa le polovico, nič več!"

„Hvala lepa! Na vaše zdravje! Bom pa še pisma prenašal, vam in Devetakovemu, v najhujši vročini ali pa tudi v najhujšem mrazu!"

„Saj menda ne bo treba dolgo, Andraž!"

„Tem bolje. Bomo pa svatovali in se dobro imeli, juhu!"

Nastavil je merico in pazil, da ni izpil vsega. Oddahnil se je, zahrkal in pogledal zopet doli na vodo, na jez in po poti.

„Anka, Matija gre!" je vzkliknil zdajci veselo. „Matajev Matija! Lejte ga, denar šteje! Je pa že prodal par koza ali hrastov in zdaj gleda, če ni kaj izgubil medpotoma. Gotovo pride sem pit. Oh, in ženit se pride, ženit! To bo prav semanje veselje!"

Anka je radovedno pogledala skozi okno. Sredi ceste ob lesenem gumnu je stal ramat dolgin z uklonjeno glavo in počasi prekladal denar po dlani. Klobuk s perci si je bil poveznil na čelo, slečeno kamižolo pa ogrnil na rame.

„Kaj?" se je začudilo dekle. „Ženit? Pa semkaj?"

„Tako je!" je naglašal Andraž. „Da ste zmenjeni z Devetakovim, o tem ne ve prav nič. Vi ste mu med vsemi dekleti najbolj povšeči. Matajev Matija si je vbil v glavo, da hoče vas, pa nobene druge ne! Veste, to skrivnost mi je zaupal sam in obljubiti sem mu moral, da vam ga bom hvalil, kar se da, in mu pogladil pot. Pa je res imeniten fant, Matajev Matija! Le pogledjte ga! Dolg je kakor sora. Njegova betica je podobna slabo umešenemu hlebcu. In kakšne velikanske noge ima! Stojte bo lahko umiral na njih! Lejte no, kako prijazno se drži mož!"

Kakor sita žaba na svojega godu dan! Oh, ali bi se smejal Devetakov, če bi vedel, kaj je prišlo Matajevemu na misel, ho!"

„Dobrega mešetarja si je izbral Matija," je dejala Anka. „Andraž, tako si pač ne zaslužite rdeče suknje pri njem!"

Matajev Matija je izvlekel ruto, zavil denar vanjo, jo skrbno zavozlal, shranil svoj zaklad previdno v telovnik in jo mahnil dalje proti mlinu.

„O — imeniten snubač!" se je zagrohotal Hudopisk, ko je Anka stopila od okna. „Nihče ne bi verjel, kako neizrečno neumen je ta prismode! Pa saj je doma na Telebanovem, poldrugo uro odtod. Na Telebanovem prebivajo sami narobe-modrijani, sami zabiti svojeglavci. Matajev Matija pa je prismoda posebne bire, on prekaša vse svoje telebanovske rojake."

„Saj ga malo že poznam," je pripomnila Anka. „Bil je že nekolikokrat tukaj in se iznebil nekatere prav čudne. Prejkone je bil vinjen."

„A — kaj! Trezen ali pijan, Matija drobi vedno enako modre! Veste kaj, Anka? Jaz se skrijem pol urice za peč, da se bosta mogla vidva lepše pogovarjati! Matija bo kajpada mislil, da sta sama, in laglje mu pojdejo sladke besede z jezika. Če bi bil pa jaz poleg, bi ga to preveč motilo, in on ne bi izdal za nič, kaj ima za bregom. To bo nekaj! Ne bojte se nobene zamere! Njemu se nos ne zaviha tako kmalu."

Hudopisk je naglo izpil, vzel palico pa slamnik in smuknil za zelenkasto peč. Tam se je stisnil v mračan kot in gledal iz svojega skrivališča kakor lisjak iz lisičine.

2. Zaljubljeni gost

„Bog daj - !" je zaklical dolgi Matajev Matija na pragu, druga polovica prijaznega, pozdrava pa mu je obtičala v goltancu. Pri vratih se je na oboju hudo zadel ob čelo; klobuk mu je padel raz glavo in odeta suknja mu je spolznila z rame na tla. Začuden je vzdignil oglato, rdečelaso glavo in namrdnil obraz, koder je bilo že zaoranih nekaj preranih naborov okoli širokih ust in krotkih, modrih oči. Mačka je prestrašil nenadni pogrom tako, da je neutegoma planil izpod mize in jo skokoma ubral iz nevarne sobe.

„Dober dan, Matija!" mu je odzdravila Anka, ki izprva ni vedela, ali naj bi se smejala ponesrečenemu nastopu, ali naj bi pomilovala prihajalca. „Ali ste se kaj hudo udarili?" je vprašala sočutno. „Ali vas hudo boli?"

„Tega se ni treba bati!" jo je miril Matija, se malce pobožal po nizkem čelu in se pripognil po kamižolo. „Prav nič me ne boli!"

„Mislila sem, da ste si razčesnili glavo!" je dejala in mu pobrala klobuk.

„He he, kaj še!" se je samozavestno smehljajal gost in si pogladil viseče brke. „Moja glava je prav tako cela in zdrava, kakor je bila prej zunaj na cesti in doma. To naj te nič ne skrbi! Telebanovci imamo kaj trde buče. Verjameš?"

„Verjamem, verjamem!"

„Trde buče imamo, posebno pa jaz, he he!“ se je pohvalil, se zamišljeno prijel za potlačeni debeli nos in ogledaval irto nad vrati. „Pač pa skrbi mene, če vam nisem jaz kaj poškodoval vašega zidu ali ga kaj okrušil ali celo premaknil! Presneto bi mi bilo žal!“

„Nobene razpoke ni videti,“ je rekla Anka, ki se ji je neprenehoma ponujal smeh.

„No, potem je pa vse dobro!“ je dejal zadovoljno. „Da le ni nobene razpokline! Tvoj oča so vedeli najti dobrega zidarja, pametnega in poštenega, kakor vidim.“

Počasi se je okrenil od vrat in kolovratil proti mizi, kjer je prej sedel berač Andraž. Vsak gibljaj je ovajal nerodno moč. Težko je prestavljal dolga, dolga gibala v irhastih hlačah, podvezanih pod kolena. Previdno je gledal na desno, gledal na levo in tiščal kitnate roke ob kladasti trup, da se ne bi zopet kje kaj zadel in da ne bi česa prekucnil ali celo razdrobil. Ob odpetem telovniku, okrašenem z debelimi gumbi, mu je bingljala jeklena verižica in cela reč drobnih obeskov, kakor: ključek, konjska glavica, podkevca, zvonec, tolar, čekan, samokresek, piščalka.

„Močni ste res, Matija, posebno trdni ste pa v glavi,“ se mu je smejala Anka.

„Res je taka!“ je zagotavljal ponosno, odrinil klop od mize in sedel. „Veseli me, da me hvališ, Anka! Trkal bi se lahko z vsakim kozlom! Pa kaj pravim s kozlom! Z največjim bikom bi se šel trkat vsak dan za stavo ali pa tudi samo za čast! Pa rajši mirujem, ker se mi smili uboga žival. Vsak ima svojo glavo najrajši celo, tudi najhujši bik! Zakaj bi mu zadajal bolečine ali morebiti še celo pogin? Tak nisem.“

„Usmiljenega srca ste, Matija, to je lepo!“

„Lepo je to, lepo in pametno, vse skupaj,“ je pokimal modro in se zamišljeno prijel za nos. „In veseli me, da sem tebi tako všeč!“

„Kaj naj vam pa prinesem?“ je vprašala, stopivši k omari.

„Polič najboljšega!“ je velel moško in jo gledal, gledal. Po godu mu je bila ta jedrena, gibka postava, ta ljubka poredna glavica. Zaljubljeni pogledi so mu polzeli od njenega glavnika do čevljev. Ko se je zasukala in vzpela po kletni ključ, je lahno zavihralo njeno modrikasto krilo in beli predpasnik; ko je stopala po sobi, se je previjala v pasu in zibala v bokih. Vse to je neizrečeno ugajalo njenemu občudovalcu in še je zrl za njo proti vratom, ko je že odšla v klet.

„Ni napačna!“ si je mislil. „Prav povšeči mi je, jaz pa menda njej! Ali me ne hvali, kadar le more? Ali ni to dobro znamenje?“

Čudovito prijetno ga je grelo okoli srca. Zadovoljnost mu je dvignila gorenjo ustno, da so se mu videli korenjaški okajeni zobje, mu dvignila in razpela nosnici, ožila oči in mu presmešno nagubala ves obraz.

Ko mu je Anka prinesla polič vina pa kozarec na mizo in videla njegove izpremenjene poteze, je mislila, da se mu hoče kihnuti; zato je mu je želela prijazno: „Bog pomagaj!“

„A — saj ne bo nič, prijateljica!“ se je široko muzal Matija. „Ne bom kihnil, ne!“

Domnevala je, da ga boli bunka na čelu in da on le zatajuje hude bolečine, ker se drži tako čudno.

„Veš, moj obraz ni kar si bodi!“ se je imenitil Matija. „Kadar sem prav židane volje, se pa držim, kakor bi moral zdajzdaj kihnuti. To je zmotilo že marsikoga, he he! Zavaljo tega sem doživel že tudi dokaj sitnosti. Nekateri zarobljeni cepci so celo mislili, da se jim pačim nalašč! I — saj sem bil že tukaj, ali ti nisem še nikoli nič povedal o tem?“

„Še nikdar ne,“ je odgovorila kar najresneje. „Dobro se mi zdi, da ste tako veseli pri nas.“

Prijel je polič v oglate, dolge prste z močnimi nohtovi in natočil kozarec. „Na, ne pojdeš pit?“ Porinil je čašo pred njo.

„Čakajte, tako ne moreva trkati,“ mu je odvrnila in se obrnila po drug kozarec. Nalil ji je in trčila sta.

„Bog ti daj zdravje in pravo pamet!“ ji je napil dobrodušni Matija.

„Tudi vam tako,“ se mu je odzvala Anka.

On je izpraznil kupico do dna, ona pa je komaj srebrnila iz svoje, vzela šivanje in sedla k drugemu oknu. Njegove oči so se radostno pasle na njenem prijaznem obličju, da mu je lezlo vedno bolj narazen, vedno bolj na kih. Kako sladko se je znala smejeti in pogledovati človeka! Jokal in smejal bi se obenem! Čudovito milo mu je bilo pri srcu.

Ker mu zazdaj ni hotela priti nobena modra več na misel, je nekoliko pogledal skozi okno, kakor bi iskal tam zunaj zabavnemu pogovoru pripravnega predmeta. Ob jelševju in vrbovju je z mlinskega jezua šumel openjen potok preko proda in skal ter hitel mimo pisanega vrtiča po soteski, zagoženi med strmovitima hriboma, iz sence proti jugu, proti ozki planoti, blesteči v jasnem, toda krotkem solnčnem svitu. Lahno so nihale bujne vrtnice ob ograji in se gledale v srebrnih valih, kjer so se tuintam zabliskavale zlate iskre in sevale biserne pene. Ob levem bregu je belela prašna cesta prav pod zelenim obronkom in skoraj izginjala z ostrim ovinkom za dolenjim skalnim zidom. Od vode, od onkrajnjega volhkega mahovja in smrečja je udarjala hladilna vlaga.

„Ali ste bili kaj v Zaplani?“ je pričela zopet Anka.

„E — kaj bi - znerok mi je, predaleč,“ je odgovarjal Matija nekako nerad. „Sploh me mika le malokam z doma. Slaba pota imamo okoli Telebanovega, komaj vozimo drva po njih. V Zaplano me pa ne bo izlepa več, hm!“

„Zakaj pa ne? Ali ni lepo tam in prijazno?“

„Je že, ampak Zaplanci so malopridni, vsi, posebno pa fantje in dekleta!“ se je pritoževal Matija. „Dražijo me, kadar me le morejo. Nagajajo mi, da sem tako neumen, da bi se smilil sam sebi, če bi bil količkaj pameten!“

„To je pa res narobe, Matija!“

„Hudo narobe in krivično tudi! Ko sem bil o svetem Juriju tam, so mi zabavljali kar na lepem in me dolžili, da imam uro iz repe! Kaj praviš ti k temu? Uro iz repe!"

„Kdo bi si bil mislil, da so Zaplanci taki!"

„Taki so, taki in tako čeljustajo in me obirajo! Tako nespametno čenčajo, njim se pa to zdi še celo imenitno in Bog ve kako lepo!"

Matija je segel v telovnikov žep, izvlekel svojo debelo uro in potrkal z njo po mizi.

„Le poglej, Anka! Zlata ni, srebrna ni, ampak iz repe tudi ne, kaj bi se lagal! Vidiš Anka, ali je to repa, kaj? Ni to prava ura?"

„Kajpa, Matija, prava ura! Saj bi vam verjela, čeprav mi je ne bi kazali."

„Veseli me, da tako trdno zaupaš mojim besedam! Tudi tebi je povšeči, kajmeda?"

„Prav lepa urica je, res!"

„Malo takih! Iz najboljšega železa je! Pa tudi ne gre zmeraj kar tako v en dan! Včasih se tudi ustavi! Kadar sem jaz, njen gospodar, pri miru, počiva tudi ona, he he! Kadar se pa jaz premikam, gre tudi ona! Prav malo jo potreseš ali krenem, pa začne tikatakati na vse kriplje, he he! Takole mi je pokorna. Ej, in kako je šele močna! Orehe bi lahko tolkel z njo, pa ji ne bi škodovalo prav nič! Verjameš, hehe? Taka je moja ura, vidiš? Take ure nima vsak butec! Kaj se smeješ, he he?"

Previdno je spravil svoj dragoceni zaklad in se zopet držal na kih. Anka se mu je smejala, da so ji podrhtavali obramki.

„Vesela in pametna dečla si," je nadaljeval po kratkem prenehljaju. „Veselo srce — pol zdravja! Vselej sem dobre volje, kadar te vidim, he he! Zaplanke pa niso take — čemerne in puste so vse! In samo pikajo me in obirajo in me devljejo v nič!"

„Zakaj se jim pa vendar daste?"

„E — za malo se mi že zdi, kadar mi skuhajo kakšno prav žaltavo! Pa — saj me ne boli nič, he he! Upira se mi, da bi jim odgovarjal. Saj vse skupaj ni ne v peto ne v šesto! Naj se malo polazejo pa počvekajo in me obirajo za kratek čas!"

„Oh, prav imate, Matija! Nič ne marajte! Le modri bodite!"

„Na Telebanovem smo vsi tako modri," se je veličal in se preudarno prijel za debeli nos. „Menda le zato nam je svet tako grdo nevoščljiv in se tako zarobljeno norčuje z nami. V Zaplani me zdelava in zbada posebno rada tista stara punčara, ki tako prekasto gleda, tista kačepična Jera Kisovajeva!"

„Kaj vam je pa vendar storila žalega?"

„Venomer trobuza, da ne bi vzela ona mene, in če bi imel zlat nos pa srebrna ušesa! Ošabnica taka, prešerna! Kakor bi se ji bil kdaj ponujal!"

„Pa je res onegava!"

„Iz jeze klepeta tako, iz same jeze, ker ji pravim: teta! To ji je hudo čez voljo, frfri neumni. Oh, Jere ne maram dosti in malo ne, nak, nak, te ogavnate babele ne maram, jaz že ne, jaz, Matajev Matija! In če bi imela poln predpasnik zlata, ne! In če bi me prosila na kolenih, ne in ne! Za ne vem kaj ne! — Kajpada, Anka, ti si ves drugačen deklič ..."

Spodil je muhe iz kozarca, si natočil in izpil. Nato jo je vprašal počasi: „Kaj pa, Anka, ali bi se kaj rada omožila?"

„Oh, se mi še nič ne mudi," je odgovarjala malomarno.

„Prihodnji predpust, no, kaj?"

„Da te vendar, kaj mi boste nagajali!"

„O pustu so zrele neveste, o postu pa preste!" je modroval Matija in poizkušal namežikavati dekletu, ki je pa gledalo le na šivanje.

„Ne znate slabo, Matija!"

„Vidiš, Anka, jaz bi se precej oženil, primaruha!" je viknil naenkrat. „Dvajset let bo že tega, kar sem bil pri naboru, pa še nimam nobene žene! Kaj?"

„To je pa res nerodno."

„Pa še hudo nerodno je! Človek brez žene, hiša brez stene."

„Ste pač preizbirčni, da še vedno samujete?"

„Kočljiv sem res nekoliko, vsake ne bi maral. Prebogate nočem. Kdor denarje priženi, svojo voljo zaženi. Nevesta bogata je rada rogata!"

„I, kje ste se pa že naučili takih, Matija?"

„Od Andraža Hudopiska, saj ga menda poznate? Ta gorjačar ve več kakor devet starih dohtarjev. Taka je le ... Revice pa tudi nočem. Ampak ..."

Sklonil je glavo in sramežljivo pogledal predse. Ona ga je motrila skrivoma in se smehljala.

„Lepo je na Telebanovem, Anka!" je izpregovoril zopet in dvignil glavo. „Čisto v hribih smo, popolnoma sami zase! Hišico imam čedno, pa vrt, pa kravo in malo gozda pa njive tudi. Krompirja je zmeraj na Matajevini, dobrega krompirja toliko, da bi ga lahko dajal še na posodo! Enkrat jem gorkega, drugikrat mrzlega, danes v oblicah, jutri okisanega, vsak dan drugače. Pa tudi ajdovih žgancev ne pogrešam pa dobrega sira. In brinovca imam tudi doma, brinovca dosti! Kuham si ga pašam, kakor so me naučili moj rajni oča, Bog jim daj dobro!"

„Potemtakem se imate res kaj dobro, Matija! Na prebitek imate vsega najboljšega!"

„Oh, Anka, včasih sem tako lepo sit. Kadar se naveličam dela, grem pa spat. Tako živim prav zložno, čast in hvala Bogu! Oča so zapustili malodane vse meni, no, moji starejši sestri Špeli pa vendar tudi nekaj. Saj Špeluza tudi ni potrebovala toliko. Vzela je ljubljanskega škrica, še ne poznam ga ne; vem le toliko, da se piše za Krajana in da prodaja kramo v Ljubljani.“

„Pri vojakih pa niste bili nič?“

„Nisem bil, ne. Pri naboru sem pač bil takrat v Zaplani. Največji in tudi najlepši šopek sem imel jaz. Mataj — mi je dejal soldaški dohtar — tako lepo ploščate podplate ima le malokdo kakor ti! Škoda bi bilo tako redkega fanta, je dejal, če bi ga ustrelili na vojski, ali če bi se mu pripetila kje drugod kakšna nesreča. Bati se je tudi, je dejal, da ti s svojima težkima nogama ne bi pohodil tovarišev vstric sebe. Le kar izgubi se mi domov! Tako je govoril učeni dedec, on je že vedel, zakaj. Pa me res niso vzeli, vidiš!“

„Le Boga zahvali dvakrat in trikrat, da te niso potrdili! Pri vojakih, pravijo, ni nič dobrega.“

„Kar nas je Telebanovcev, še ni bil nobeden soldat. Nerad bi delal jaz izjemo in zgago! Zato pa ni treba misliti, da smo zanikarni. Jaz, Matajev Matija, sem tako zdrav, kakor mlad kozel, ki ni bil še nikdar bolan. O Svetih Treh kraljih, ko je najbolj mraz, ti hodim razoglav in golorok okoli doma, pa še nahoda ne dobim! Danes sem se pogledal v ogledalu; videl sem, da sem tako lepo rdeč, kakor bi imel šen, pa ga nimam, o ne, ni treba misliti! Toda, veš ... Ena je: fantovanja sem sit! Predolgčas mi je na Matajevini. Oča in mati sta mi umrla oba. Sam sem na očevini ...“

Zopet je pogledal sramežljivo predse in sopihal, kakor bi prenašal farni zvon. Kuhala ga je čudna vročina in nekaj ga je davilo v goltancu. Pripravljal se je na odločilni naval.

„Zdajle ni nikogar tukaj,“ je preudarjal. „Zdajle je pravi čas! Bog ve, kdaj bova spet takole sama? Matija, Matija, korajža velja! Kar povej ji, kaj te žuli, pa bo!“

Nalil si ga je kozarec in izpil, da bi se ohrabil.

„Nimam dekleta,“ je sprožil naposled. „Nimam ... nimam še nobenega. Hm, kaj bi hvalil sam sebe? Dobra jed se sama ponuja!“

„Anka!“ je zaklical v veži starikav moški glas.

„Tako pridem, ata!“ se je odzvala in odhitela.

„Zala dečla, res, prav zala,“ je mrmral Matija in se prijel za nos. „Da le stari dedec ne bi bil iztegnil jezika, pa bi zdajle ona že vedela, kako rad jo ima Matija in kakšna sreča jo čaka na Matajevini!“

3. Prijateljska zabava

Enakomerno je šumela zunaj voda, ki je lila in padala na lopate, umerno so klopotala mlinska kolesa. Vglobljen v prijetne misli, je pogledal Matija zopet doli, koder se je jaril

razpenjeni potok v zoženi strugi. Kakor žive puščice so švigale in strigle lastovice okoli mlina; zdajzadaj je katera zacvrketala tam nekoliko dalje nad mirnim tolmunom in si omočila beli trebušček na vodni površini. Včasih se je zagnala ali zaobrnila riba za plenom in zasvetilo se je srebrno iz vode. Na bregu so kokodakale kokoši; podjeten piščanec je umerjal čez vrtno ograjo. Preko potoka je begala senca, ki jo je delal dim iz dimnika.

Naslonjen na oba komolca, je buljil Matija skozi okno in si dejal: „Dobro sem jo zabaval ves čas, Anko. Rada me poslušala dečla, prav rada! Da bi se le kmalu vrnila k meni!”

Vtem se je pritihotal Andraž Hudopisk izza peči, koder je čemel nepremično v temnem ždiču in pozorno vtepal posluške v svojo izredno zabavo. Neslišno je stopal kakor maček in tedajci na glas zakašljajal pred Matajem, obrnivši se, kakor bi bil pravkar stopil skozi vrata.

„Dober dan, Matijče, dober dan!” je pozdravljajal pivca in prijazno kazal svoje škrbine.

„O — Bog te sprimi, Andraž!” se je zdramil Mataj, vesel nenadnega svidenja s starim znancem. „Lej ga no, kar naenkrat si tukaj, kakor bi te iztresel iz klobuka!”

Hudopisk pa je vzdignil svojo gorjačo in slovesno zapel s svoji hripavim glasom:

„Matija Mataj!
Roko mi podaj,
junak našili krajev,
Matija Matajev!”

„Ta je pa res lepa, he he!” ga je pohvalil prijetno početegetani Mataj in mu stisnil ponujano desnico.

„Par bokalov je vredna, ne samo enega, zato, ker je zložena tebi na čast, Matajev, ali ni res? Kaj pa delaš tukaj čisto sam kakor božji volek? In kaj je že to, da si tako zamišljen? Kaj ti pa dela preglavico, ljubček moj?”

„O, nič, Andražek! Nič mi ne hodi navzkriž, vse se mi plete po volji; premišlujem samo, več, tako malo, ker ravno utegnem.”

„Prav. Dober premislek je boljši kakor ura hoda.”

„Sedi no k meni, saj me poznaš, ne, jaz pa tebe,” ga je vabil Mataj. „Boš pa kaj povedal. Tamle pij iz Ankinega kozarca. Le pij, saj Anka ni gobava!”

„E, pa tudi nismo tako kočljivi,” mu je odvrnil Hudopisk in naglo prijel za kupico. „Ker si že tako prijazen, se ga pa ne bom branil. Ha-a! Dobro je in tako prijetno te ureze po jeziku. V Zaplani pa dobiš igolj kislo podčepino.”

Berač je naslonil palico v kot h klopi in sedel lasproti Mataja.

„V Zaplani je sploh za nič vse skupaj,” je zabavljajal Matija. „He, vino je pošlo. Danes sem dobre volje, danes dam še zanje. Ali ni nikogar blizu? Anka! Anka! Vina!”

Po veži so priropotali trdi koraki in prišel je mlinar, starikav mošek v močnati obleki in pošvedranih čevljih.

„O, Zagorjan! Dober dan, očka!" ga je ogovoril Matija Jako veselo. „Me poznate še kaj?"

„Poznam, poznam," je odgovoril mlinar malomarno.

„Vaš sosed sem, četudi smo si malo daleč narazen," je poudarjal Matija. „Dober sosed je boljši kakor devet stricev! Kako se pa že kaj imate?"

„I kako neki?" je berač prestregel gospodarju odgovor. „Kako se ima? Dobro! Mlinar ima zmeraj belega kruha dovolj, za pečenko si nalovi rib, vina ima pa v kleti. Prav dobro se mu godi. Kaj ne, Zagorjan?"

„Eh, imam že tudi svoje križe," je godrnjal starec. „Ali še vina?"

„Kaj pa! Še ga bova, še!"

„Lep klobuk pa imaš, Matija!" se je dobrikal Hudopisk, ko je odšel mlinar v klet.

„Saj sem dal pa tudi trideset grošev zanj, veš, Andraž!" je dejal Mataj ponosno in si poizkušal zavihati zanemarjene brke, ki so se mu pa takoj zopet povесili žalostno navzdol. „Mar meniš, da sem ga pobral na njivi ali za ograjo?"

„Tvoj rajni oča so nosili tudi take lepe klobuke in taka perca," se mu je prilizoval Hudopisk. „Pameten možanec so bili, modre glave in dobrega srca, Bog jim daj večni mir in pokoj, saj so že zdavnaj dali odgovor tam gori."

„Dolgo je že tega, res."

„So na svetu ljudje, ustvarjeni drugim le v veselje. Tak si ti in tak so bili tudi stari Matajev oča. Zato pomolim večkrat kakšen očenašek zanje, saj morda so v vicah, hm, pa ne verjamem."

„Dobri so bili in modri tudi, nič se ne lažeš, Andraž!" je kimal Mataj. „Kadar so me blagi oča topli, so me vprašali vsakipot, če me kaj hudo boli. In če sem zastokal, da me skeli, kakor ne vem kaj, so me pa lepo tolažili takole: Le malo potrpi, ljubi Matija, saj sem jaz tudi, kadar so mene šeškali in mi strojili kožo moj oča, tvoj ded. Takega junaka pač ni bilo še na svetu, da tepenega ne bi bolelo kolikor-toliko! Čez tri, štiri dni se boš komaj še spominjal, da sem te tepežkal. Tako so me tolažili oča in najkrepkeje so pritisnili vselej zadnjikrat, da me je bolelo manj časa. Niso bili res dobri? To je prava očetovska ljubezen, Andraž, kaj?"

Mlinar se je vrnil z vinom. Mataj ga je natočil v oba kozarca in ponudil svojega Zagorjanu.

„Bog te živi!" je ponosljaj dolgočasni mlinar-gostilničar, izpil polovico, dolil zopet do vrha, porinil kupico pred Mataja in odkoracal iz sobe.

„Bog te živi, Matijče!" je viknil Hudopisk in naglo izpraznil čašo. „Pa je res pust tale dedec stari. Tako potmurjeno gleda in drži se tako čemerno, kakor bi bos plesal po samih nasajenih iglah!"